

voorjaarsrek vrijwel verdwenen zijn. Kennelijk was dit afslijtingsproces bij onze zo vroeg in het voorjaar waargenomen vogel nog niet voltooid.

De beschrijving van de vleugels hebben de waarnemers zó nauwkeurig gegeven, dat daaruit zelfs de conclusie kan worden getrokken, dat het waargenomen exemplaar een ♂ in eerste zomerkleed was. De waarnemers spreken immers van „bruin met gele streepjes en stipjes”. Alleen de jonge vogels hebben namelijk op de vleugeldekveren en de binnenste armpennen geelachtige stipjes, terwijl bij deze exemplaren ook de vleugels meer bruin dan bruinzwart en de vederpunten en -zomen meer geelachtig dan witachtig zijn. Al deze kenmerken wijzen duidelijk op een eerstejaarsvogel.

Na bovenstaande uiteenzetting lijkt het mij bezwaarlijk voor betwisting vatbaar, dat de drie waarnemers metterdaad een Rode Rotslijster hebben waargenomen. Daar deze soort niet eerder in Nederland werd vastgesteld, betekent zulks, dat onze avifaunistische lijst weer eens met een dwaalgast is verrijkt.

De Rode Rotslijster is een broedvogel van het zuid-palaeërtisch gebergte, die in tropisch Afrika, India en China overwintert. Hij behoort dus in onze streken niet thuis en werd dan ook hoogst zelden in België, Duitsland (Helgoland) en Groot Brittannië (zelfs op Fair Isle) in het voor- en najaar aangetroffen. De meteorologische omstandigheden zullen er wel mede de oorzaak van zijn geweest, dat onze vogel zijn doel zo ver voorbij geschoten heeft.

Enige broedvogels in Noord-Brabant

door

Sj. BRAAKSMA, W. H. Th. KNIPPENBERG en V. LANGENHOFF

(vervolg)

(met 1 tekstfiguur)

Boomleeuwerik, *Lullula arborea arborea* (L.)

Ondanks de verliezen aan heidegrond, die Noord-Brabant de laatste decennia heeft geleden, kan men nog op tal van plaatsen genieten van het melodieuze gezang van de Boomleeuwerik, die zich niet alleen op de nog gespaarde heide en in dennenaanplantingen, maar ook op vele ontginningen weet te handhaven. Hoe groot het aantal broedvogels is, valt moeilijk nauwkeurig te bepalen. Onderstaande gegevens bieden enig houvast, al moet enerzijds t.a.v. de vroege zangdata de nodige reserve worden betracht (niet alle voorjaarszang is broedvogelzang!), terwijl anderzijds onze opsomming zeker onvolledig is, omdat vele terreinen niet intensief zijn onderzocht. B. VAN DOOREN, die ons een aantal gegevens verstrekte over de omgeving van Eindhoven, noemde de Boomleeuwerik enige

jaren geleden „niet zeldzaam in Meierij en Kempenland” en voegde hieraan toe: „In vrijwel elk dorp waar heide en vliegdennen en/of hoge akkers met hakhout zijn, treft men de soort aan, variërende van 3 tot 6 paar per dorp”. Vooral in de streek ten zuiden van Eindhoven en in de Peel is de Boomleeuwerik een vrij algemene broedvogel; het totale aantal broedparen in Noord-Brabant overschrijdt waarschijnlijk de 200.

Of en in hoeverre de Boomleeuwerik in aantal is verminderd, vergeleken bij b.v. 100 jaar geleden, is niet bekend. ALBARD (1897, 22) geeft hem op als „broedvogel van Noord-Brabant”; verder is bekend, dat in 1851 te Valkenswaard drie eieren zijn verzameld (Ardea 6, 23). HAVERSCHMIDT (1942) vermeldt geen enkel Brabants gegeven.

Waarnemingen: (m. = zingend mannetje):

Bergen op Zoom, op en bij Vrederust, 1952 8 m (J. KAYSER). — Huybergse Plantage, 1949 april 2 m. (S. BRAAKSMA). — Zundert, Lange Gooren, 1954 21 mei nest met 4 eieren (Utr. biologen met S.B.). — Breda, Mastbos, 1952 1 juni 1 m. (P. JANSEN). — Oosterhout, Warande, 1952 20 april 1 m. (W. KNIPPENBERG). Strijbeekse heide, bij Goudbergven, 1952 8 juni 2 m. (P.J.). — Goirle, 1935—1940 minstens 1 p., waarschijnlijk 2—3 p. br. (J. WITLOX). Op Breeheese heide, 1954 1 p. br. (A. B. WITTGEN), 1957 april enkele m. (Th. REIJNDERS). — Goirle-Hilvarenbeek, omgeving Gorp en Rovert, 1955—1957 ongeveer 10 p. br. (A.W.). — Tilburg, 1945 21 febr. zang (Venkraai 3, 13). — Tilburg-Hilvarenbeek, 1953 18 juni 1 m. (V. LANGENHOFF); Hilvarenbeekse heide, 1952 3 p. (J. DE LAAT), 1955—1957 vrij constant 6 p. br. (A.W.). — Hilvarenbeek-Esbeek, 1953 18 juni 1 m. (V.L.). — Esbeek-Lage Mierde, de Utrecht, 1954 ca 10 p. br., 1955—1957 15—20 p. br. (A.W.). — Reusel, 1952 1 p. langs de grens (B. v. DOOREN); 1953 10 maart 1 m. bij Torenbroek (S.B.). — Netersel, 1952 1 p. in Bladels bos (B. v. D.); 1955—1957 ca 6 p. in de omgeving van Beerse Broek (A.W.). — Vessem-Middelbeers, boven ontgonnen Landschotse heide, 1952 5 mei 1 m. (S.B.). — Kneegsel-Vessem, 1953 5 mei 1 m. (S.B.). — Riethoven, 1952 1 p. op de heide, 1955 22 april nest met 4 eieren in jonge dennenaanplant (B.v.D.). In Riethovens broek 1952 br. (J. DAAMS). — Westerhoven, 1952 1 p. op de heide (B.v.D.). — Borkel en Schaft, 1952 17 juni 1 m. langs weg naar Valkenswaard (S.B.). — Soerendonk, 1952 br. (J.D.); 1952 op Grote heide waargenomen (A. Baron van Lijnden). — Heeze, 1952 br. in Heezerbos (J.D.), 2 p. bij Heezerhut (B.v.D.), 2—3 p. in natuurreservaat Stabrechtse heide (H. OVERSTEEGEN); op Stabrechtse en Lieropse heide 1955 20—27 mei waargenomen (A. Bar. v. L.). 1957 26 maart 2 m., 24 mei 1 m. op afgebrand gedeelte, waar hij op 26 maart niet werd gehoord (S.B.). — Leende, 1944 20 maart 1 ex. bij Leenderfietspad en 7 mei 1 ex. op Leenderheide (Venkraai 1,5 en 2,10); 1952 1 p. op Dijkse heide (B.v.D.) en 4 maart vele m. bij Leenderfietspad (G. SITEUR). — Valkenswaard, Malpieheide 1944 25 juni 1 m. (Venkraai 2,10), 1952 1 p. (B.v.D.); bij Greveschutven 1945 26 april zang (Venkraai 3,25). — Dommelen, Keersop, 1944 28 mei enkele exx. (Venkraai 2,10), 1952 1 p. (B.v.D.). — Waalre, 1944 27 febr. 1 ex. (Venkraai 1,5); 1952 1 p. op Huipen, 1 p. bij Hakkevennen, 1 p. bij Veldbraken; 1954 2 mei nest met 4 j. in haverveld (B.v.D.). — Aalst-Waalre, 1945 29 april zang bij bos langs de spoorlijn (Venkraai 3,25). — Aalst, 1951 1 p. bij Julianaweg; 1952 1 p. bij Aalsterhut, 1 p. bij Galgeveld, 1 p. bij Gouden Zand, 1 p. bij Voldijn (B.v.D.). — Eindhoven, 1944 18 mei waargenomen bij Eckart (Venkraai 2,10); 1948 begin juni minstens 2 m. (J. DAAMS, Natura 1948, 67), 6 juni 1 m. zuidoost van Huisven (G. v. D. ZANDEN); 1952 br. bij Tongelreep, in Philipsbos en Engelse tuin (J.D.) en op Stratumse

heide (K.N.N.V.). — Mierlo, 1954 10 mei uitgevlogen jongen op heide met vliegdenneren (B.v.D.). — Deurne, 1942 15 maart waargenomen op de Rakt (J. v. ALPHEN), 1951 4 mei 2 m. in de Rips (S.B.). — Nederwetten, 1952 br. (J.D.). — Gerwen, 1952 1 p. op Kamervenheide (B.v.D.). — Uden, 1951 3 juni 1 m. in Odiliapeel; 1952 3 april 1 p. gezien in Raktse bergen (S.B.). — St. Anthonis, 1952 13 april 14 ex. en 25 mei 2 nesten met elk 4 j. op de Boswachterij, 16 maart 8 ex. in de Uillingse bergen (A. d. JONG en T. BELLEMAKERS). — Boxmeer-Wanroy-St. Anthonis-Vierlingsbeek, 1952 ca 50 ex. (A.d.J. en T.B.). — Mill, 1952 8 juli 1 m. (S.B.). — Zeeland-Reek, 1952 1 mei zingend op 2 plaatsen kort bij Rijksweg (S.B.). — Schayk-Herpen, 1950 in broedseizoen 1 m. (S.B.). — Nistelrode, 1951 24 april 1 m. bij Laag-Slabroek (S.B.). — Oss, 1952 vrij algemeen ten zuidoosten van Oss op de heide (C. BOOY). — Berlicum, 1952 komt voor in dennenbossen en op de heide (niet talrijk) (E. HOFFMAN). — Rosmalen, 1936 1 m. op De Heinis (H. v. IERSEL, Natura 1937, 103). — Vught, Sparrendaal, 1949 br. (H. QUADVLIE), 1951 21 juni 1 m. (V.L.). — Boxtel, Kampina, 1944 23 april 1 ex. (Venkraai 2,10), 1951 17 juni 1 ex. gezien (S.B.); 1952 br. in Velderbos (J.D.). — Oirschot, 1944 17 maart vele m. bij Oirschotse dijk (Venkraai 1,5); 1952 br. op Oirschotse heide (K.N.N.V.), 1954 half mei 9 p. op Oirschotse en Straatse heide (J. d. SMIDT). — Oisterwijk, 1946 minstens 1 p. br., waarschijnlijk verscheidene pp. bij Huisvennen (J.W.). — Moergestel, 1954 1 p. br. (A.W.). — Berkel-Enschot, 1940 mei verscheidene m. (J.W.). — Haaren-Boxtel, 1946 1 p. bij spoorlijn (J.W.). — Helvoirtse Heide, 1950 12 en 14 april zang aan de rand (V.L.), 1952 10 en 15 maart 1 m. in de duinen (S.B.), 1954 21 maart zang aan rand en 30 maart 1 p. (V.L.), 1956 12 april 1 m. op voormalige heide (S.B.). — Cromvoirt, 1952 10 maart 2 ex. tussen IJzeren Man en afgraving (S.B.); 1951 9 juni 2,30 u. ochtend zang op Cromvoirtse pad; 1951 21 maart 1 m. bij de afgraving van de oeverwaluwen, 3 april hier 2 m., 12 april en 9 juni hier geen waargenomen (V.L.). — Udenhout, 1951 20 april 1 ex. in de Brand (S.B.). — Giersbergen, 1951 21 maart 1 m. (V.L.); 1952 2 april 1 m. ten zuiden van de Margriet in de Drunense duinen en 18 maart 1 m. ten zuiden van Giersbergen (S.B.). — Giersbergen-Kaatsheuvel, 1952 19 mei 1,45 u. nacht 3 m., 1 juni hier 1 m. (V.L.). — Loon op Zand, 1950 in broedseizoen 2 m. in Drunense duinen; 1951 17 april en 1952 15 mei 1 m. op Loonse berg; 1951 24 mei 1 m. tussen Loon op Zand en Udenhout (S.B.).

Literatuur:

- ALBARDA, H. (1897): Aves neerlandicae, Naamlijst van Nederlandsche Vogels, Leeuwarden.
 HAVERSCHMIDT, Fr. (1942): Faunistisch overzicht van de Nederlandsche broedvogels, Leiden.

Boomklever, *Sitta europea caesia* Wolf.

De Boomklever maakt heel het jaar door zijn aanwezigheid zo nadrukkelijk kenbaar, dat men hem nauwelijks over het hoofd kan zien. We mogen daarom aannemen, dat onderstaande gegevens, verstrekt door waarnemers, die in een tijdsbestek van een tiental jaren een groot gedeelte van Noord-Brabant geregeld hebben bezocht, een vrij volledig beeld geven van het voorkomen van de Boomklever in deze provincie, waarvan HAVERSCHMIDT (1942) nog geen enkel gegeven kon verstrekken. Uit het overzicht blijkt, dat de Boomklever in Noord-Brabant maar schaars voorkomt: de totale broedvogelpopulatie omvat slechts enkele tientallen paren. De opvallende concentratie te Vught illustreert de voorkeur voor oude, parkachtige bossen en landgoederen. Onze ervaring op Maurick

te Vught is, dat de Boomklevers ook 's winters hun broedgebied bewonen. Gebieden, waarvan men alleen winterwaarnemingen heeft, mogen echter nog niet als broedplaats worden aangemerkt, aangezien de soort 's winters ook blijkt voor te komen op plaatsen, waar zij niet broedt. Dit „zwerven” komt blijkens de bijna jaarlijkse winterwaarnemingen op Beekvliet te St. Michielsgestel voor van september (13 sept. 1949) tot in maart (12 maart 1957). Op het einde van maart kiezen de Boomklevers hun broedplaats; latere waarnemingen betreffen dus waarschijnlijk broedvogels. Slechts één

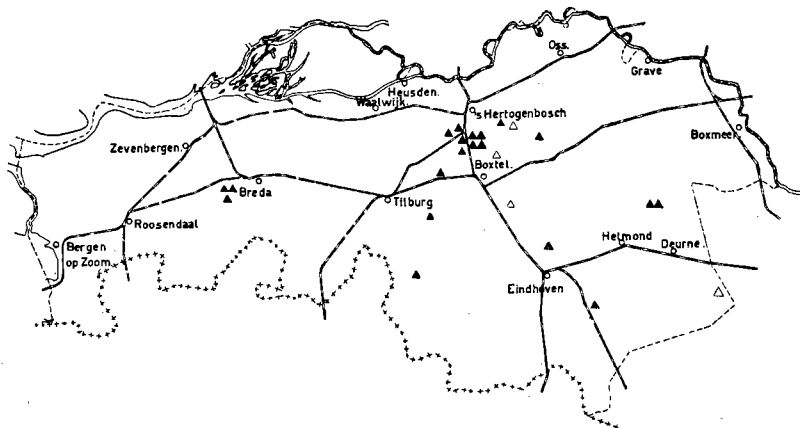

Fig. 1. De verspreiding van de Boomklever als broedvogel in Noord-Brabant in de jaren 1947 t/m 1957. ▲ broedgeval. △ mogelijk broedend.

waarneming op Beekvliet valt buiten het „zwerfseizoen”, die van 13 juni 1947; het betreft hier wellicht een niet tot paring en vestiging gekomen vogel.

Op Maurick, een zeer goed biotoop, is de bezetting ieder broedseizoen constant: vele jaren achtereen noteerden we hier 3 broedparen. Helaas beschikken we niet over gegevens uit een reeks van jaren van andere broedterreinen; mogelijk zou daaruit blijken, dat bepaalde „voorkeusterreinen” ieder jaar dezelfde (maximale) bezetting hebben, terwijl de soort in andere terreinen in aantal wisselt of in bepaalde jaren ontbreekt. Het „zwerven”, dat waarschijnlijk op de eerste plaats gezien moet worden als een afvloeien van een deel van de na het broedseizoen gestegen bevolking, die gedurende de winter in het broedterrein niet voldoende voedsel kan vinden, zal tevens tot gevolg hebben, dat de Boomklevers opnieuw doordringen in geschikte, maar verlaten broedterreinen, waar zij zich zouden kunnen vestigen, indien de „voorkeusterreinen” bezet zijn.

Waarnemingen:

Princenhage, Liesbos, 1949 1—2 p. (S. BRAAKSMA), 1954 ca 3 p. br. (Utrechtse biologen en S.B.). — Oisterwijk, 1951 br. bij Gemullehoeken (J. DE LAAT); 1957 gedurende de gehele broedtijd waargenomen (A. WITGEN). — Haaren, kasteel Nemelaer, 1945—1948 minstens 1 p. br. (J. WITLOX). — Vught, Voorburg 1943 gezien in broedseizoen; Bleijendijk 1949 28 mei jongen; Maurick regelmatig 3 p. o.a. 1950 (V. LANGENHOFF); Beukenhorst 1950 br. (J. SCHUIJRMANS), 1954 24 april 2 p. (V.L.); Huize Bergen 1951 11 juni gehoord (V.L. en S.B.); Craijenstein 1951 zang, 1958 30 maart en 19 april zang, Loyola 19 april zang, Zionsburg 1952 14 april, 1958 30 april zang (V.L.). St. Michielgestel, Beekvliet, waarschijnlijk van Vught komende zwervers: 1947 13 juni en van 7 nov. (3 ex.) tot 1948 5 maart (2 ex.), 1949 13 sept. tot 1950 30 jan. enz.; geen broedvogel (W. KNIPPEBERG). Op Zegewerp 1951 mei 1 ex. gezien (Th. JANSEN). — Liempde, de Geelders, 1952 enkele ex.; br.? (v. OIRSCHOT). — Berlicum, 1949 br. op Coudewater (M. RIBBELING); 1952 enkele malen gezien op de Wamberg, misschien br. (J. HOFFMAN). — Heeswijk, Kasteel, 1950 juni 1 ex., 1951 april 1 ex. (J.W.), 1952 25 april 1 p., 1955 16 april 1 p. (W.K.). — Esbeek, bij de Bokkenrijder op de Utrecht ieder jaar 1 p. (A.W.; 1957). — Eindhoven, Eckart 1947 „een van de weinige plaatsen, waar hier de Boomklever voorkomt” (J. DAAMS, In Weer en Wind 10, 33); Volgens med. K.N.N.V. afd. Eindhoven 1952 ontbrak de Boomklever waarschijnlijk als broedvogel in deze omgeving. — Aalst-Waalkre, Treeswijk, 1952 alleen herfst- en winterwaarnemingen; broeden betwijfeld (B. v. DOOREN). — Heeze, 1952 1 p. waargenomen in Kasteelbos, zeer zeldzaam in deze omgeving (B.v.D.), 1955 hier 20—27 mei gehoord (A. Baron VAN LIJNDEN). Heezerbos 1952 alleen herfst- en winterwaarnemingen; broeden betwijfeld (B.v.D.). — Helmond, Warande, 1951 26 december 1 ex.; zwerver? (W.K.). — De Rips, Stippelberg, 1957 29 april 4 ex. (W.K.). — Helenaveen, 1952 en 1955 br. langs Helenavaart (P. KNAPEN; hier ook waargenomen door prof. JANSSEN, Rolduc). Addenda: Helvoirt, 1952 24 juni 1 ex. in loofbossen langs spoorlijn (L. HENDRIX e.a.). — Drunen, 1957 1 p. tijdens broedseizoen in loofbossen ten N. van Roestelberg (A. VAN DIJK).

V. LANGENHOFF

In Memoriam Tsj. Gs. de Vries

In de nacht van 15 op 16 maart 1958 overleed te Leeuwarden, zijn geboorte- en woonplaats, op 79-jarige leeftijd Tsj. Gs. DE VRIES. Zijn heengaan kwam onverwachts en heeft zijn vrienden en kennissen daardoor des te meer getroffen. Hij plagt dikwijls te zeggen „een goede Fries is meestal verkouden”, zodat deze lichte ongesteldheid, waaraan hij, zonder ziek te zijn, enige dagen leed, niemand deed vermoeden, dat het ditmaal ernst zou zijn en het einde nabij. Tsjearde Geales DE VRIES werd op 12 maart 1879 te Leeuwarden geboren. Na aldaar de H.B.S. te hebben doorlopen, trad hij in dienst bij de Posterijen, Telegrafie en Telefonie (P.T.T.), eerst in Friesland en later geplaatst op het Hoofdkantoor te Amsterdam, waar hij opklom tot sous-chef van het Telegraafkantoor. Na zijn pensionering vestigde hij zich wederom in zijn geboortestad. Met hem is heengegaan een der meest bekwame oölogen van ons land, wiens kennis op dit gebied en wel zeer in het bijzonder van